

ئۆزبەكە كان لە خەودا بوون كە پرووسە كان ئیّمەیان داگیر کرد

عالیە عەتابی
لە فارسییەوه: سەعادەت رەحیمی
(تاران)

ئیمە بریندارانی شەپى ھۆزى و براكوژین. ھۆزى ئیمە ئەو ھۆزەیه كە زیاتر لى دات، زیاتر بكوژى، زیاتر بباتەوه. ئەو گوناحى بیانیهكانە؟ نا، ئیمە میراتبەرانی ھۆز و عەشیرەتەكانمانین. شار و بیاوانى بۆ نییە، كاتیک بەبى ھیچ رەحم و بە زەببەك بەردەبینه گیانى یەكترى. ئیمە بەر دەبینه گیانى یەكترو بیگانەیش دەست بەسەر مألەكەماندا دەگرى. زۆر ئاساییە كە ئیمە یەكترو بخۆین و كەسانى تریش ئیمە بخۆن. ئیمە دوعا و نزا بكەین و سەرى یەكترو ببڕین و خەلكانى تریش جا چ بكیشتن و بۆردومانمان بكەن. ئیمەى موسلمانان كە لە ھەموو جیھاندا بە تیرۆریستان دەزانن، لە مالى خۆماندا دەكوژیین و غەیرە موسلمانیش دەبنە پرگاریدەرمان. ئیو دەیتوتانە مریەم چۆن خوینی عیسا لەسەر دەرگەوبانى ھیلەند و قەندھار و مەزار (۱) دەسپێتەوه؟ سالى ۱۳۶۹ى ھەتاوى (۱۹۹۰)؛ ناوچەیهكى سەرسنورى «دەرمان» ھىشتایش ھەر سنورى نیوان ئیران و ئەفغانستانە.

سێبەرى گومبەز لە ژیر تیشكى تیژی ھەتاوى نیوہپۆی ھاوین بارىك و بیگیان بووبوو. من و «مەحبوب» شووشە پر لە دووشكەكانمان نابوو یە سەر ترۆپكى گومبەزەكەوه، جیگایەك كە پیمان وابوو داغترین شوینە و خۆمان لەو لیوارە سێبەرەى سەریانى عیمارەت چاوەرپى مردنى دووشكەكان، پالمان بە گومبەزەكەوه دابوو تا خۆر ئاوا بى و ئەنجامى یارییەكەمان بۆ

دهرکه وئ... هرچنده به و دوپشکه قاوه بیهی نئو شووشه که ی مهجوب، من هیوایه کم به بردنه وه بؤ نه مابوو.

هاوینی هه زار و سیسه د و شهست و نؤ، «ناسرخان» میردی پووری پیشووی پورمان و کوره که ی «مهجوب» هاتن بؤ ماله گوندیه که ی ئیمه، له و پوزانه دا له بهری سنور که دهسه لات هیشتا به دهستی کۆمۆنیسته کانه وه بوو و بزوتنه وه ی «په رچم» (۲) تهنگی به خزم و که سوکارمان هه لچنیوو. میوانانی هاوینه ی ئیمه که دیسان هاتبون کاروباریان ریک که وئ و له ئیرانه وه بؤ نه لمانیا برؤن.

له سهرده می تیپه رین له سوننه ت، له ههفتا کاندایا و هاوکات له گه ل سهره لدان بزووتنه وه چه پخوازه کان له نه فغانستان، به پچه وانه ی دابونه ریتی هؤز و عه شیریه ی که نه یاری هاوسه رگیری کردن له گه ل که سیکی به دهر له هؤز و عه شیرت بوو، خوشکی دایکم (پورم) له زانکۆی کابول له گه ل «ناسرخان» ی ئۆزیه ک (۳) ناشنا ده بی و توانیبوو میردی پی بکات. دواتر که بزوتنه وه چه پخوازه کان کاره ساتی دامه زانی حکومه تی کۆمۆنیستیان لئ که وته وه، نه باوکم، نه پورم و نه «ناسرخان» هیچ کامیان نه چونه ژیر باری نه وه ی که پیوه ندیه کیان به و چه پ و چه پخوازه وه هه بووه. پورم له میرده که ی جودا بووه وه، به لام باوکم پیاوه په فیه بازه که ی هه میشه، هیشتایش هه هاوژاواکه ی جارانی خو ش دهویست و خاتری ده گرت.

کوره پورم سی سال له من بچوو کتر بوو و سی سانتیم کورتر. بزئو و به دهستوبرد. دوو چاوی تنگ و ده موچاویکی سپی و پر له ورده خال که له باوکم ئۆزیه که که ی بؤی مابوو وه. باوکم دهویست من له بهر دابی

میوانداریتی بیه هاوکایه ی مهجوب و منیش هیچ کایه کم شک نه دهرد که بتوانم نه و کوره وردیلانه ی پی سهرگه رم بکه م. کچیکی ته مه ن نؤ سالی هاوواج بووم و هه وله قی ئاسمان و هه ور و باران که پوزانی دوور و درئی هاوینم، یان له سهربان ده برده سهر، یان له سهر داو. کایه کانم تاییه ت به خؤم بوون و زۆربه یانم هه ر بؤ خؤم دامه ئینابوون. مه زنده ی مه و دای سهربانه که ی ئیمه له گه ل پیته ختی ولاتانی جیهان نه ویش ته نیا به چاو، دیتنه وه ی شاره میرووله کان، ژماردنی جالجالۆ که کانی سهر گومبه ز، شوینگرتنی په تی ماره کان له بیابانه وه هه تا بن ده وه ن و برکه زریشکه کان و نه م دوا بیانه ییش که خؤم به پاوکردنی دوپشک سهرگه رم کردبوو.

سالیکی پیشتر که دهستم کرده نئو لفکه ی هه مامه وه، دوپشک دای به سهر په نجه ی ناماژه ی دهستی چه مه وه. ئیش و ژانیکم چه شت که هه رگیز پیشتر شتی وام نه دیوو. ئیشی چزی زهرده واله به لای نه مه وه هه ر هیچ نه بوو. دوپشکی بچکۆله ی زهردیان له لفکه ی هه مام کیشایه دهره وه و سهری به به رد پان کرایه وه، به لام هیشتایش هه ر نه و ئیش و ژانه هه موو گیانمی گرتبوو و دهنگی قیژه که م هیشتایش هه ر له میشکدا ده زینگیایه وه. «دایه» م (۴) به چه قۆی قه له مناش دهستی بریندار کرد و چه ند جار به گوشاری چمکی چه قۆکه خوینی له سهر په نجه کانه وه به ره و خوار پال پیوه نا بؤ لای برینه که، نه و جا دهستی کرده هه لمژین و تفکرده وه ی نه و خوینه ژاروویه. سا په رپیه سهرم و ماوه یه کی زۆریش یاو دهیگرتم و هه موو گیانم بووبوو به کووره ی ئاگر. له ئاکامدا به ده رمانی کوورده واری ده رمانیان کردم، به لام تا ماوه یه کی زۆر دهستم نه ده جوولا و وه ک

لقه داریکی وشکوبرنگ له سهرشانمه وه ئاویزان بوو. لهو دوویشک پیوه دانه، توورپه یی و پکوکین بۆ من مابووه وه و بوونی دایه م که له په نجا سالاندا زمانی قورس بوو و له ناوده میدا نه ده سوورپا. تا چند مانگ هه مووان، به تاییه ت دایه هۆشدارییان پئ ددهام نزیکه شوینی ژیا نی دوویشکان نه که ومه وه: ژیری دار و چوولکه ی پالی ته نووره که، خاکی ژیر سیبه ری دار و درهخت، هه ر سووچ و قوژنیکی تاریک و فینکی هه مام و ناوده س.

هه مان یه که م جار که له گه ل مه حبوب به نیو باخه که ماندا ده پویشتین، خیرا و بله بل به زمی دوویشک پیوه دانه که ی سالی پارم بۆ گپراهه وه و له زانستی دوویشکناسی خۆم ئاگادار کرده وه. زانستیک که قه رزدار ی دایه م بووم که هه موو زانیارییه کانی که که میش نه بوون و له کۆنه وه بۆی مابوون، خستبوویه به ردهستی من: کونه دوویشک به پیچه وانه ی شاره میرووله نه ستوونی و راست پوچاچپته نیو خا که وه؛ دوویشک ئاستیکی پان و ته سکی هه یه و وهک کاغه زیکی شهق و پهق له هه ر درز و قه لشیک به هاسانی خۆی لار ده کاته وه و تیده په پئ، بۆیه ناسینه وه ی کونه که ی وهک ناسینه وه ی کونه مار و شاره میرووله هاسانه، به لام راوکردنی به و هاسانییه نییه، له بهر نه وه ی که دوویشک بوونه وه ری پوژ نییه و به پوژدا له جیگایه کی فینک بۆی ده خه وئ - ژیری زه وی، بنی به رد، زیاتریش له ژیر دار و چیلکه دا... هه روا خه ریکی بلبلزمانی و خۆه لکیشان بووم که بیته دوویشکیک ببینم خیرا به چوولکه یه ک ده یکوژم و کلکه ژاراوییه که ی لئ ده که مه وه که مه حبوب داری دا به پوحمدا، به وتنی نه وه ی که هه موو فروفیلی گرتنی دوویشک ده زانی

و به ده ستیش ده یانگرئ. ته واو حه په سابووم. من که نه وه نده بئ میشک و نه ترس بووم و سالیک ده بوو بیر و هۆش چوو بوو بۆ لای نه م جانه وه ره چزداره، هیشتا نه مده وئیرا ده ست بۆ دوویشک به م. نه و چند دانه یه ش که پاوم کردبوون به شیوازی دایه م به دوو چولکه ده مگرتن و به م شیوه یه ش ته نیا ده متوانی دوویشکی گه وره بگرم که کلکی گیر ده کرده چوولکه کانه وه و نه یده توانئ ده رچئ.

په نگه باوکم راستی کردبئ که ده یوت: ئۆزیه که کان خه وتبوون که پروسه کان ئیمه یان داگیر کرد. پاش نه وه ی پروسه کان ده ستیان گرت به سه ر هیرات، نه م پسته یه له ناو خه لکی ناوچه ی ئیمه بوو بوو به باو و له ده م نه ده که وت. نه ری به راست ئۆزیه که کان که خه لکیکی کورته بالای گورجوگۆل بوون و هاوسنوور له گه ل یه کیتی سوڤیه ت، چۆن نه یان توانیبوو پیش به هاتنی بیانییه کان بگرن؟ مه حجویی ئۆزیه ک وا بار هاتبوو وهک بلئی تاییه ت به راوه دوویشک په روه رده کراوه. هه ر له یه که م ده وری گه رانمان به نیو باخه که دا دوویشکیکی زه ردی له ژیر کۆت ره داریک ده رهینا و ده ستو برد له کلکیه وه، تووره که ی چه ژاراوییه که ی، گرتی و هینایه پیش چاوی من، وتی: دوویشک زۆر بزیه، تا وه خۆت که وی چه زی خۆی وه شان دووه، به لام ئاوا ئیتر ناتوانئ و ده سه بجئ فه ری دایه سه ر زه وی و پیشیالی کرد.

باوکم به وای وابوو که لیها تووی کوره پوورم ده گه رپته وه بۆ هۆز و نه ته وه ی شه پکه ر و شه پروانی، هه ر نه وه ش به س بوو بۆ نه وه ی ئیمه ی مندالانییک که تا چاومان کردبووه وه به هۆز و نه ته وه مانه وه داوه ری کرابووین و داوه ریمان کردبوو، هان بدات بۆ وه پخستنی پکا به رایه تییه ک:

پاوه دوو پشک. شتیکیش نه بوو که له که سی بشارینه وه. به باو کم وت: پکا به رایه تی گرتنی دوو پشکمان داناوه. دلنیا بووم پازی نابې و هه ول دها پېشم پې بگری، به لام وتی: هه به چکه نه فغانه کان، نیوه به رنه بنه گیانی دوو پشک، کن بی؟ و پیکه نی.

عه قلییه تی باوکانی نیمه که هه موو شتیکیان شه پ بوو و ژوریان له ده ست دابوو و که میان مابوو بو له ده ست دان، ژور جیاواز بوو له عه قلییه تی ژیانی شارنشین نیوانی، هه ریویه ترسیکیان نه بوو له و پکا به رایه تییه نی: یاری ناگاداران و ناشکرای شه پ کردن و کوشتن، په نگه نه و نازایه تییه به نیمه ده به خشی بو شه پ کردن و کوشتن.

یه که م پوژ هاو پې له گه ل مه حبوب و دوو شووشه که وتینه گه پان به نیو باخه که دا. نیواره خوړ ناوا بوو من هیچ دوو پشک نه گرتبوو و سی دوو پشک له ناو شووشه که ی مه حبوب دا بوون. شه و له ژیر نووری چرادا یه کسه ر چاومان برپیوویه لیکنالانی دوو پشکه کان. چنگ و چرنوکیان له یه که یه کانگیر ده بوو و جارو باریش کلکیان به رز ده بووویه وه و ده چه مایه وه به ره و سه ریان، وه ک بلپی نیستا نیتر چه کیان ده چه قیننه جهسته ی یه کتری، به لام نه یان ده کرد.

سبه ی پوژ من دوو پشکیم دوزییه وه، به لام نه متوانی بیگرم و خوی خزانده ژیر خاک و خو ل و مه حبوب به دوو دانه دوو پشک گه پایه وه و نه و شه وه یه کسه ر به خو شیه وه فیزی ده کرد به شووشه پر دوو پشکه که ی و شانازی به من ده فروشت. ناگری نیره ییم پې نه کوژایه وه، هانام بو دایه م برد به شکم فریام که وچ، به لام نه ویش وه لامی نه دامه وه، بویه مه قاشی

تلیاکه که یم دزی، چونکه جاریکیان به چاوی خوم بینبووم که دوو پشکی وردیلانه ی به وه له بهینی کولک و گرینجی قالییه که ده ره ینا. ده مویست هه رچونیک بووه نه و یارییه بیه مه وه. هه ر یاریزانیک ده بی تواناییه کانی خوی بناسی. من چاری مه حبوب و نازابوونه که یم نه ده کرد؛ به لام له هه مبه ر نه وه دا من خاوه نی توانای وردبینی و زیره کی ستراتیژیکی ژانه بووم بو نه خسه کیشان و پلاندا رشتن، نیتر به شوینی دوو پشکه گورجوگوله کانی ژیر کو تره دار و چیلکه و بن دره خته کان نه گه پام. پاسته وخو چومه سه ر کونه که یان. به مه تاره یه کی ناسنین نام ده برد و ده ور به ری کونه که یانم فیتک و ته ر ده کرد، بو نه وه ی دوو پشک و ایزان هه و فیتک بووه و له کونه که ی بیته ده ر. گه ره کم بوو سیستمی گه رما و سه رما و شه و و پوژیان لی تیک بشیوینم. ده مزانی دوو پشک بیزاره له گه رما و به سه ر خاکی داغدا ناروات و ده بی تووشی هه له ی بکه م بو نه وه ی له کونه که ی بیته ده ره وه. نیوسه عاتیک چاوه پې بووم تا دوو پشکیک له کونه که ی هاته ده ره وه. خیرا به مه قاش کلکم گرت و خسته ناو شووشه وه. بو منیک که تا نیسستا هیچ نه گرتبوو، پاوکردنی چوار دوو پشک له پوژیکدا شاکار بوو. شه و که چاومان برپیووه شووشه کانمان، یه کیک له دوو پشکه کانی مه حبوب خه ریک بوو دوو پشکی بچو وکتر له خوی ده خوارد و نه وه یه که م جار بوو که نیمه هاو په گز خواردنی دوو پشکمان بینی.

چوینه نیو هه له که وه. باو کم له به رده م ته له فزیون دانیشتبوو و بیوچان جگه ره ی ده کیتشا و جنیوی به و ژن و پیاوه دها هاوشیوه و هاوینیفورمه ی (هاو پو شاک ی سه ریازی) که یه کسه ر

له پژه (پځ پځوان) ده چوون و سرووديان ده خوځيڼد . من و مه حبوب نه مانده زانی کومؤنیست چیبیه! من پیمو ابوو ده بی که سیک بی . هر نه وهی که له وتار دانه که دا کالوئیکی سووری له سهر بوو و که قسه کانی ده ست پځ کرد، باو کم و «ناسرخان» ی دلناسک فرمیسک به چاویاندا هاته خواره وه که «هه پړؤ! هه موو شتی کمان له کیس چوو...» باو کم له ناکاو گوراندی: ناسرا! نه وه تۆزیه که کان خه وتبوون کاتیک پروسه کان ئیمه یان خوارد؟ «ناسرخان» وا شهرم دایگرتبوو وه ک بلئی خوی کومؤنیسته، وه لاهی دایه وه: دار پوازی له خوی نه بی ناتلیشی .

ديسان مشتموپريان ده ست پځ کرده وه که ئه ریخ په شتوونه کان خیانه تیان به تاجیکه کان (۵)، هه زاره کان (۶) به تۆزیه که کان کرد، و.. نه م مشتموپره نه بپراوه هۆز و عه شیره تیه له سهر باکگراوندی ده نگی «ئه حمه د زاهیر» (۷) له مالی ئیمه دا شتیکی ئاسایی و تاهه تایی بوو؛ که س ئاوپری له و دوو منداله نه ده دایه وه که خویان به شووشه ی پځ له دوو پشک مژوول کردبوو. باسی نه وه م بؤ باو کم کرد که چۆن دوو پشکیکی خه ریکی خواردنی دوو پشکیکی تر بووه، وتی: دوو پشک ته نانه ت خۆخۆریش ده کات و بی تو جهسته ی خۆیشی بونی چیشته ی لیوه بی، گۆشتی خوی له جهسته ی جیا ده کاته وه و ده یخوات .

چهند پړؤ دواتر یاریی دوو پشکینه ی من و مه حبوب پیی نایه قوناغیکی تازه وه: بزانین کاممان دوو پشکی زیاترمان ده مرئ؟ دوو پشک بوونه وه ریکی گیانسه خته . به پیچه وانه ی بؤچوونی ئیمه که پیمانوابوو خویان چز له یه کتری ده وه شینن و ده مرن، تنیا گه رمای ژور بوو که ده یکوشتن . شووشه کانمان له ژیر تیشکی تیژی

هه تاوی نیوه پځ داده نا و کاتیک ئیمه له باخدا هه موو کونوقوژینیکمان ده پشکنی بؤ دیتنه وه ی دوو پشکی تر، پله ی گه رما له نیو نه و شووشه سه رقه پاتکراوانه دا به رز و به رزتر ده بوویه وه . هه ندی لیک و شلکه یش ده لکا به شووشه که وه . پیمانوابوو نه وه ژاره که یانه و چزیان له یه کتر وه شان دووه . زوو بؤمان ده رکه وت که به نیوه پځدا زیاتر ده مرن، کاتیک له پراوه دوو پشک ماندوو ده بووین، ده چووینه سه ربان و شووشه کانمان له سهر به رزترین خالی گومبه زه که داده نا و چاومان لی ده کردن . مردنی دوو پشک زویری نه ده کردین - کاتیک که هر له مندالییه وه به چاوی خۆت ده بینی که هاوخوینت ده توانی بتکوژی، تنگه یشتن و بؤچوونت له مردن و کوشتن پیوه ندیبیه کی وای به هه ست و نه سته وه نامینئ، هه ر بویه مردنی دوو پشکه کان بؤ ئیمه شتیکی ئاسایی و قه بوولکراو بوو، چونکه ئیمه تنیا نه وانمان گرتبوو؛ ئه وان خویان به رده بوونه گیانی یه کتری .

ژۆریه ی نه و دوو پشکانه ی ده مانگرتن، دوو تا سی سانیتمی بوون، به لام مه حبوب دوو پشکیکی قاوه یی تۆخی گرت، نزیکه ی شه ش سانتیم که په نگی له وانی دیکه جیاواز بوو و نه وه نده زل و زه لام بوو که توانی خیرا دانه به دانه ی دوو پشکه کانی دیکه ی نیو شووشه که ی مه حبوب بکوژی و بیگومان ئیتر یارییه که به سوودی مه حبوب کۆتایی ده هات، له به رنه وه ی که هه موو دوو پشکه کانی مردبوون . دوو پشکی قاوه یی قاره مانمان له ناو شووشه که ی مه حبوب نیشانی باو کم دا، هه را و هۆریایه ک به رز بووه وه، هه ر نه و شه وه مه حبوبیان برد بؤ نه و جیگایه ی دوو پشکه قاوه ییه که ی له وئ گرتبوو؛ پشتی دیواری باخه که مان . بوونه وه ریکی

ترسناکی نامۆ که هی ئەو ناوچەییە نەبوو، یارییە پڕ مەترسییەکی ئێمەیی تەواو تێک دا. ئەو یارییەیان لێمان قەدەغە کرد، ئەویش لە کاتی کدا که من خەریکی پلاندراشتن بووم بۆ گرتنی یەکیەک لە دوو پشکە قاوەییانە لە پشت دیواری باخەکه مان.

بە فرمانی باوکم هەردوو شووشەکه فرەدرانە ئێو تەنووڕەو و یارییەکه بە دۆرانی من کۆتایی هات، بەلام قەبوول کردنی ئەو شکستە بۆ من گونجاو نەبوو، وەک بۆلێی ئەو ئیتر یارییەکی نییە و شەپۆک بوو مەرگهین که ناوی یاریمان لێ نابوو. خۆم ئەوەندە نەدەناسی که بزانی ئەم هۆگرییەم بە شەپ، تەنانەت ئەگەر گیانی شمی لە سەر دانستم، لە کوێو دەیت. لە بەرچی تەنانەت ئەو کاتەیش که زانییم دوو پشکە قاوەییەکانی بەجێماو لە لافاو و هەلچوونی بەهارانەیی پوواری «هەریروود» (۸) هەموو گوندەکیان داگرتوو، دیسان هەر شەوانە لایتیکم هەلدەگرت و خۆم دەگەیانده باخەکه بۆ ئەوێی یەکیەک لەو میوانە نەخووزوانە که لە سنوور تێپەریون، پراو بکەم و بسەلمێنم که دەتوانم یاریی دوو پشکە بێمەوه؟ تەنانەت «مەحجوب»یش که پاپۆرتی دام، نەیدەزانی خەریکه گیانم پزگار دەکات. سالانیکی زۆر دواتر که چەند هاورپیەکی شەش دانگ ئێرانیم پەیدا کردبوو، جیاوازی نێوان خۆم و ئێرانییەکانم بۆ دەرکەوت. ئێرانییەکان کۆن و پەسەن بوون و بەسراو بوون بە شوینەکان، بۆیان گرینگ بوو. هەولیان دەدا بە هەمووان بسەلمێنن که لەو کاتەوێ گۆی زەوی پیکهاتوو، ئەوان یەکهەم مەرفەهەکانی سەر عەرز بوون. یەکهەم شارستانییەتەکان ئەوان بوون. لە هەر شار و دیاریکدا ژیا بان هەولیان دەدا بسەلمێنن پەسەنن و لە کۆنەوێ باو و باپیرانیان هەر لەوێدا

ژیاون، بەلام نیشتهجێ بوون و بەسراو بوون بە یەک جێگە بۆ ئەفغانەکان گرینگ نییە؛ پەسەنایەتیان لە شەپوانی و ئاستی لێهاتووییان لە شەپدا یە. گرینگ ئەوەیە بسەلمێنن خەلکی ئەو هۆز و عەشیرەتەن که سەرکەوتووی شەپ بوو؛ تەنانەت بێتو ئەو سەرکەوتنە بە خۆخۆریش بووی، بە براکوژی و ئێمە بە ناوی یاری کردنەوێ لە شەپدا بووین.

نە ئەو یارییە لە مێشکی مندا کۆتایی دەهات و نە مشتومپی نێوان باوکم و «ناسرخان»، تا ئەوێ که باسی دوو پشکە قاوەیی لە هەموو گوندەکاندا دەنگی دایەو. لە هەمان هاونیی سالی شەست و نۆ (۱۹۹۰)، لە دواڕۆژانی مانەوێ «مەحجوب» و باوکی لە مالی ئێمەدا، دوو پشکە قاوەیی وەک لافاوێک گوندەکهەمانی گرتەو. وەک بۆلێی دوو پشکەکی مەحجوب یەکهەم نیشانەیی ئەو پەلامارە دوو پشکەیی بوو. چەند حەفتە دواتر دوو پشکە هەلیان دەکرده دەرکە و بان و دیوار و میچ و بنمیچەو، پۆژی پووناکی خەلکی سنوورنشین قەراخ «قەرە» (۹) بوو بە شەوی تاریک. گۆنی و تەلیسیان لە لاقمان پێچایەو و ئێمەیان بۆ بانترین شوینی عیمارەت برد. لەسەر گومبەزی سەربانەکهوێ تۆپی مێشکەولەیان وەک خێوێت بۆ هەلداینەو و وتیان مافی ئەوێمان نییە تەنیا یەک پلەیش بێنە خوار.

یەکهەم شەو بەلامانەوێ وەک یارییەکی وابوو، تەنانەت بەیانییەکی که خۆر هەلات دەستمان دایە خشخشانکێ بە سەر گومبەزەکهەدا و قریوێ و پیکەنیمان بەرز بوو، بەلام لە سبەینیی ئەو پۆژوێ که لە سەر گومبەزەکهوێ خەلکی بەرپیکەوتوو بەرەو گۆرستانمان بینی، تەواو تۆقاین. بە پێی قسە و ئاماری گوندنشینان،

هه شتا کس له ماوهی ۲۴ کاتژمیردا به هوی پیوه دانی دوو پشک گیانیان له ده ستدا بوو که زوری به هره زوری شیان مندا ل بوون. خززانکی و هارو هاجیه که مان برابووه و نیمه مندا ل له سووچی کی توری می شو له دا کزوله مان کردبوو و دایه یش به قسه ی خوی بوو بوو به پاسه وانی گیانی نیمه به رانبر به چزی دوو پشک؛ قورئانی ده خوینده وه، نیمه یش هه ولمان ده دا پرسته کانی قورئان دوو پات بکهینه وه، به شکم خوا خوی بزگارمان بکات. ترس له هاتنی بیانی و نامۆ ته و او نیمه ی داگرتبوو. سوپایه کی شکست خواردووی بیگیان بووین، چاوه رپی قه در و چاره نووس. نه و میوانانه کاریکیان کردبوو که یاریه که ی خومان له بیر بچته وه. نیمه خوومان به دوو پشکه کانی خومان وه گرتبوو، کونه کانیان و شوینی ژیانمان باش ده زانی له کوپیه. که م و زوری ژاره کانیانمان ده زانی و له شیوه ی کوشتنیشیان شاره زا بووین، به لام نه م هه زار هه زار دوو پشکه ی له خشت و قور و به رد و دیوار و هه ساری باخه که مان سه رده که وتن، له نیمه نه بوون.

هر له وئی، له سه ر نه و گومبه زه گلینه دا خولیا یه کم بۆ خوم ساز کرد، ژوریکه ته و او شووشه له جیگایه کی به رز. نه ونده به رز که هیچ دوو پشکه کی نه گاتئ و بنه وه شی ته و او ئاو بی، نه وشکانی و بیابان. مالیکه نه من له ناخی سروشتیکه تر که وه ک بلپی چاره نووس منی لی بیبه ش کردبوو و گیانی مندا لانه م ئاره زووی ده کرد. نازانم له به رچی ئوزیه که کان له خه ودا بوون که پووسه کان نیمه یان داگیر کرد. نازانم باوکه کانمان که نه ونده به توورپه ییه وه و بی به زه بیانه به رده وام له گه ل یه کتریدا له مشتومریدا بوون، له به رانبر بیانییه کان بۆ پاشه کشه یان

کردبوو و یه کتریان تومه تبار ده کرد به وه ی که خه و بردوونیه ته وه، ته نانه ت تا ئیستایش هه رنازانم له به رچی تا دوژمنی بیانی بی به زه بیتر له خومان، به سه رماندا زال نه بی، باش له مالویرانی تی ناگه یین. نه و شه و پوزانه ی سه ر گومبه زی گلینی عیماره تی باو کم هه رچی بوو، به ترس و ژماردنی مردن تیپه ری. چ پیوه ندیبه ک له نیوان خاک و چاره نووس هه یه که ئیستایش هه ر جی جزی دوو پشکه کان ژان ده کات؟ خومانه و بیگانه .

په راویزه کان:

- ۱- شاری مه زارشه ریف له نه فغانستان.
- ۲- نه ته وه یه کن له ئاسیای ناوه پاسه که به شیکی بچوکیان له نه فغانستاندان.
- ۳- یه کیکه دوو لقه که ی پارتی دیموکراتیکه گله ی نه فغانستان که له مه ودا ی سالانی ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۲ ده سه لاتی نه م ولاته ی به ده ستوه بوو.
- ۴- ژنه خزمه تکاری ناومال که زیاتر ئاگای له مندا لانه تا هه رمانی ناومال، دایه ن.
- ۵- نه ته وه یه کی زیاتر فارسزمان له باکووری نه فغانستان.
- ۶- نه ته وه یه کی فارسزمان و شیعه مه زه بی نه فغانستان.
- ۷- به ناویانگترین گزرائی بیژی نه فغانستان له هه فتاکاندا.
- ۸- له گرینگترین پروپاره کانی پوزاوی نه فغانستان.
- ۹- شاریکه نه فغانستانه له نزیک سنووری ئیران، به هاوینانیکه یه کجار گه رم و تاقه تپرووکیین.
- عالیه عه تایی خانمه نووسه ری ئیرانی - نه فغانستانیه که تا ئیستا چوار کوزچیرۆکی لی بلابووه ته وه و چه ندان چیرۆکی کورتیشی له گوفاره کانی ناوخوی ئیران، یان له دهره وه ی نه م ولاته دا بلابووه ته وه. ژماره یه ک له و چیرۆکانه ی خه لاتیان بردووه ته وه، له وانه: خه لاتی میهرگان که یه کیک له گرینگترین خه لاته نه ده بییه کانی ئیرانه. عالیه عه تایی سالی ۱۹۸۱ له دایک بووه، سه رده می

مندالی له سنووری نیوان نیوان و نهفغانستاندا له ناوچې «دهرمیان» هه لکه وتوو له خوراسانی باشوور تیپه پیوه و پاش کوتایی هاتنی خویندنگه ی ناوهندی له بیرجند، ته مهنی هه ژده سال بوو که بو خویندن له زانکو، پویشت بو تاران و پروانامه ی ماسته ری له لقی نه ده بیاتی شاتو و هرگرت. عالیه عتایی زیاتر له بواری نه ده بیات و چیرپوکی به ناوه روکی کوچ و کوچه ری چالاکي ده نویتن. هم نووسره چند سالیک ده بی نه فه په نسا ده ژیت و دوایین به ره مه کانی به زمانی فه په نسی بلو ده کاته وه.

کتیپناسی:

- «مه گره ده کرئ هابیل قابیلی کوشتبې؟»، نه شری قوقنوس، ۲۰۱۲.
- «کافورپوش» نه شری قوقنوس، ۲۰۱۵، نه شری چشمه، ۲۰۲۰.
- «چاوی سه گ»، نه شری چشمه، ۲۰۱۹.
- «کورسورخی» (گپرانه ویهک له گیان و جهنگ)، نه شری چشمه، ۲۰۲۱.
- «سنووری له بیرکراوان» La frontière des oubliés، نه شری گالیمار، ۲۰۲۳.

به ره مه به کومه له کانی عالیه عتایی:

- کتیپي چیرپوکی ژنانی نه فغانستان چاپی کابل - نه فغانستان، نه شری تاک، ۲۰۱۷.
- کتیپي ژیری ناسمانی کابل به ناوی سهره کی (Sous le ciel de Kaboul) له کوکردنه وه ی خوجه سته ئیبراهیمی، پاریس - فه په نسا، ۲۰۱۸.
- کتیپي «کهس نییه له مال» له کوکردنه وه ی ئیلهام فلاح، تاران، ۲۰۱۹.
- کتیپي «شه قامی وه لیه سر» له کوکردنه وه ی کاوه فولادی نه سب، تاران، ۲۰۲۱.

به ره مه وهرگپدراوه کانی:

- «وهک گاليله» له وهرگپدراوی سالار عه بده، گوفاری Words Without Borders، نیویورک، نه مریکا، ۲۰۱۹.
- «په سخانه» له وهرگپدراوی سالار عه بده، گوفاری Michigan Quarterly Review میشیگان، نه مریکا، ۲۰۱۹.
- «سنوورفروش» له وهرگپدراوی سالار عه بده، گوفاری Guernica، لوسانجلیس، نه مریکا، ۲۰۱۹.
- «قاوه ی پاریسی» له وهرگپدراوی محمده سهری گوفاری The Bombay Review، نیویورک، نه مریکا، ۲۰۲۱.

خه لاته کان:

- خه لاتی نه ده بیی میهرگان بو پومانی «کافورپوش»، ۲۰۱۴.
- خه لاتی نه ده بیی «واو» وهک به ره مه کی جیاواز بو «پومانی کافورپوش»، ۲۰۱۴.
- به شی سهره کی خه لاتی «چیرپوکی تاران» بو چیرپوکی «سی کیلومه تر» له کتیپي «چاوی سه گ»، ۲۰۱۵.
- خه لاتی سهره کی «چیرپوکی تاران» بو چیرپوکی «وهک گاليله» له کتیپي «چاوی سه گ»، ۲۰۱۸.
- خه لاتی نه ده بیی «مه شه د» بو کتیپي «چاوی سه گ»، ۲۰۲۱.
- خه لاتی «نه سفار عه بدولاهی» بو کتیپي «کورسورخی»، ۲۰۲۱.
- خه لاتی نه ده بیی «ما» بو کتیپي «کورسورخی»، ۲۰۲۲.